
Het beleid inzake taakverdeling, concentratie en zwaartepuntvorming in de sociale wetenschappen: beleids- en wetenschapssociologische kanttekeningen

F.L. Leeuw

1. Inleiding en probleemstelling

Terwijl de universitaire Taakverdelings- en Concentratie-operatie, beter bekend als de TVC-operatie, nog in volle gang was, werden de Nederlandse universiteiten in de zomer van 1986 geconfronteerd met een ingrijpende vervolgo-peratie. Voor de sociale wetenschappen zijn ingrepen in de orde van grootte van miljoenen gulden onvermijdelijk. Onder andere is besloten, na consultatie van deskundigen, de sociologie-, politicologie- en klinisch-psychologie-opleidingen in verschillende plaatsen op te heffen of samen te voegen.

Ongeveer gelijktijdig met het aankondigen van deze voornemens, verscheen een in opdracht van het Departement van Onderwijs en Wetenschappen uitgevoerd onderzoek naar de invloed van de (eerste) TVC-operatie (Ligthart e.a. 1986). Een van de conclusies was dat alhoewel de operatie haar financiële doelstellingen gehaald had (ca. 260 miljoen gulden bezuinigen), de kwalitatieve doelstellingen (naar alle waarschijnlijkheid) niet bereikt waren. Deze doelstellingen betroffen het verbeteren van de kwaliteit van het universitair onderwijs (en onderzoek) en het realiseren van vernieuwingen. Voor de sociale wetenschappen werd ook als doelstelling opgenomen het terugdringen van de (veronderstelde) vergaande fragmentatie van het onderzoekssysteem en het stimuleren van zwaartepunten. Het rapport van Ligthart e.a. (1986) werd direct na verschijnen met kritiek overladen. Zo werd er onder andere op gewezen dat de operationalisatie van het begrip 'kwaliteit' onvoldoende was en dat de onderzoekers op onzorgvuldige wijze hun gegevens verzameld hadden.¹ De gemoederen laaiden zo hoog op dat minister Deetman zijn verontschuldigen aan de Colleges van Bestuur over de gang van zaken aanbood en zich 'distantieerde van het evaluatieonderzoek van ambtenaren van zijn ministerie' (NRC-Handelsblad, 17 september 1986).

Onbegrijpelijk is al deze commotie niet. Het vaststellen van wat kwaliteit in de wetenschap is en in hoeverre er sprake is van 'versnippering' van onderzoek, is bijzonder moeilijk (vgl. Becker en Van Raan 1985; Leeuw en Van Gageldonk 1984). Dit geldt te meer voor het vaststellen van de invloed die beleidsmaatregelen

len (kunnen) hebben op kwaliteit en samenhang van (sociaal-)wetenschappelijk onderzoek. Hoe vager de formulering van de (kwalitatieve) doelstellingen die met het beleid bereikt moeten worden is, en hoe korter de termijn is waarop resultaten geboekt moeten worden, des te moeilijker is het dit verantwoord vast te stellen.

Dit artikel is een bijdrage aan de analyse van *één* specifiek, zij het belangrijk onderdeel van de (eerste) TVC-operatie, te weten de poging om zwaartepunten in de sociale wetenschappen te realiseren. Deze poging staat bekend als de TVC-DAS-operatie, waarbij DAS staat voor (Commissie) Discipline-Adviezen Sociale Wetenschappen. De operatie beoogde om, tegelijkertijd met het realiseren van de bezuinigingen binnen de Faculteiten der Sociale Wetenschappen, te stimuleren dat goed onderzoek geclusterd en geprogrammeerd werd tot zwaartepunten.

In paragraaf 2 beschrijven we achtergronden van deze beleidsmaatregel. In paragraaf 3 analyseren we de maatregel door de belangrijkste gedrags- en organisatiegerichte veronderstellingen die eraan ten grondslag liggen uit te schrijven (vgl. Leeuw 1984; Hoogerwerf 1984). Vervolgens plaatsen we bij deze veronderstellingen een aantal kanttekeningen. Zij beogen een aanzet te zijn tot een evaluatie van het empirisch gehalte ervan. Daaronder verstaan we de mate waarin de assumpties overeenkomen met theorievorming en bevindingen uit relevant sociologisch beleids- en wetenschapsonderzoek.²

2. Achtergronden van de TVC-DAS-operatie

De TVC-operatie – Voor het eerst werden formele voorstellen voor taakverdeling en concentratie gedaan door minister Van Kemenade in het kader van de begrotingsprocedure 1981 bij de voorbereiding van het Algemeen Financieel Schema voor 1983-1987. Bediscussieerd werd of een continuering van de tot dan toe gebruikelijke ponds-pondsgewijze bezuinigingen nog wel kon. Voor een korte geschiedenis van de TVC-operatie volgen we Priemus (1984). 'Na een advies van de Adviesgroep Planning (AGP) van de Werkgroep Procedures en criteria voor taakverdeling (bestaande uit afgevaardigden van de instellingen van de Academische Raad en van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen), dat uitkwam in juli 1982, maakte minister Deetman op 1 september 1982 zijn standpunt bekend in de Beleidsnota Taakverdeling en Concentratie. In deze nota werden criteria en randvoorwaarden geformuleerd. In afwijking van het AGP-advies liet de minister het initiatief voor een TVC-voorstel bij de instellingen, mits deze vóór 1 maart 1983 een globaal taakverdelingsplan zouden afleveren. De instellingen hadden dus luttele maanden de tijd om een plan op te stellen met een verstrekkende reikwijdte. Er kwam een verkennende studie waarover op 25 november 1982 overleg is gevoerd tussen de minister en de Colleges

van Bestuur. Hierna begon de TVC-commissie haar werkzaamheden. Op 11 maart 1983 bood de commissie het eindrapport aan de minister aan. Daarin werden voorstellen gedaan die wat de commissie zelf noemt "het minst slechte plan" vormen. Tientallen vestigingen van studierichtingen werden voorgedragen voor opheffing. Aan de financiële randvoorwaarden, meegegeven door Deetman, werd voldaan. In het Eindrapport van de TVC-commissie worden vier typen van taakverdeling genoemd:

- concentratie (vermindering van het aantal vestigingsplaatsen van een studierichting);
- takenruil (uitruil van specialismen zonder opheffing van vestigingen van een studierichting);
- afslanking (verlaging van het voorzieningenniveau zonder beperking van de opleidingsmogelijkheden) en
- regionale samenwerking (zodanige afslanking bij meerdere vestigingen, dat een geheel van complementaire voorzieningen ontstaan' (Priemus, 1984: 68-70).

De doelen die met de TVC-operatie nagestreefd worden zijn, naast het bezuinigen, het verbeteren van de kwaliteit en de doelmatigheid van het universitaire onderwijs en onderzoek. Met name wordt ook geprobeerd vernieuwingen van de grond te krijgen. Men kan de relatie tussen de bezuinigingen en deze (inhoudelijke) doelen ook anders formuleren. Dat gebeurt door het Departement. Geredeneerd wordt dat de groei in omvang van uitgaven voor het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in het verleden niet altijd 'vergezeld is gegaan van een voortdurende controle op de te grote veelvuldigheid of versnippering van voorzieningen en mogelijkheden tot samenwerking' (Standpunt, 1-9-1982: 7). Verder wordt opgemerkt dat wanneer nu (1982/83) *niet* ingegrepen wordt via taakverdeling en concentratie, in plaats daarvan een ongecontroleerde afkalving, verder kwaliteits- en flexibiliteitsverlies, onvoldoende ruimte voor vernieuwingen en onvoldoende mogelijkheden voor vorming en opleiding van nieuwe generaties onderzoekers het gevolg zal kunnen zijn (Dossier Tweede-Kamer-Stukken TVC-operatie. nr. 17.649). Specifiek voor de gedrags- en maatschappijwetenschappen wordt gesteld dat 'reïntegratie' één van de centrale doelen is.

De DAS-activiteiten – Op deze (vermeende) versnippering grijpen de DAS-activiteiten in. Dat de sociale wetenschappen in de opvatting van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen versnipperd zijn, maakt de Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (1983) duidelijk. Gesproken wordt van een vergaande verkaveling met ongewenste effecten zoals een overdreven jargon, uithollingsverschijnselen en een toenemende inefficiëntie van het onderzoekssysteem (GMW-nota 1983: 8). Meer integratie zou bereikt dienen te worden door onderzoeksactiviteiten te bundelen tot zwaartepunten en door 'stimuleringsge-

bieden' aan te wijzen. Wees het departement in de GMW-nota zelf de zwaartepuntgebieden aan, bij de TVC-operatie werd dit overgelaten aan de Colleges van Bestuur. Die stelden op hun beurt de DAS in. Als intermediair orgaan functioneerde de Begeleidingscommissie Discipline-adviezen. De DAS had tot taak 'te adviseren over de mogelijkheid en wenselijkheid van zwaartepuntvorming in een beperkt aantal varianten op het terrein van onderzoek, per discipline en per thema alsmede over de verdeling van de door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in het vooruitzicht gestelde bedrag van jaarlijks 6 miljoen gulden voor de stimulering van onderzoek op de zwaartepunten gedurende (eerst 10, later) 6 jaar' (DAS 81: 1). In totaal konden per instelling maximaal vijf aanvragen voor zwaartepuntfinanciering worden ingediend. Gezien de wens van het Departement dat de aanvragen een omvang van ca. een half miljoen gulden zouden hebben, zouden maximaal 12 (later 13) aanvragen voor toekenning in aanmerking kunnen komen. Criteria waarop de aanvragen door de DAS beoordeeld zijn, betroffen het verwacht belang van het zwaartepunt en de verwachte kwaliteit ervan. Bij het verwacht belang 'gaat het niet om het belang van het onderwerp, maar om het verwachte belang van de verwachte produktie, waarbij de wetenschappelijke en maatschappelijke betekenis te zamen zijn genomen. Bij verwachte kwaliteit gaat het om de vraag naar de gemiddelde wetenschappelijke kwaliteit van de verwachte produktie, gegeven de erbij betrokken personen, opzet en organisatie, incl. een beoordeling van de haalbaarheid van de gestelde doelen, maar ongeacht de aard van die doelen' (DAS 81: 3). Uitdrukkelijk wijst de DAS de mogelijkheid van een ponds-pondsgewijze verdeling van de toegekende geldmiddelen over de sociale faculteiten af omdat dit 'het negatieve beeld van de sociale wetenschappen alleen maar zou bevestigen' (DAS 06: 2, DAS 13: 2).

Van de zijde van het Departement was als voorwaarde gesteld dat een sterke-zwakteanalyse van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek werd gemaakt alvorens tot toekenning van zwaartepunten over te gaan. De DAS ziet echter 'met het oog op het beperkte doel (de verdeling van de zes miljoen gulden) en gezien de beschikbare tijd, af van het maken van een (dergelijke) analyse. Wij menen van de veronderstelling te mogen uitgaan dat de faculteiten zelf kunnen beoordelen welke groepen van onderzoekers het meest in aanmerking komen voor de erkenning als een onderzoekszwaartepunt, gelet op hun prestaties en in aanmerking nemend reeds genomen of te verwachten beslissingen tot taakverdeling' (DAS 82: 2).

In totaal zijn 33 voorstellen beoordeeld (bijlage 1 geeft de titels van de projecten). In haar brief van 24 februari 1984 doet de Commissie haar 'advies over de zwaartepunten voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek aan de Begeleidingscommissie Discipline-Adviezen (BDA)' toekomen. Het advies aan de colleges van bestuur is aan het ministerie voor te stellen de eerste dertien voorstellen te

financiering. De grote meerderheid van de Colleges neemt dit voorstel over. Door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen werd echter anders beslist. Het ministerie deelt mede dat 'in 1985 met twee miljoen (van de beschikbaar gestelde zes) begonnen zal worden en oplopend via vier miljoen in 1986 naar zes miljoen in 1987' (Verslag, 5). Ook wordt kritiek geleverd op het werk van de Adviescommissie Discipline-Adviezen. 'De Directeur-Generaal (van DG-HW) ziet in de overwegingen van de instellingen enkele open plekken. Zo blijft spreiding over de verschillende vakgebieden buiten beschouwing, evenals het feit dat sommige projecten al worden gefinancierd. (Ook de) accumulatie blijft buiten beschouwing.' De minister bekrachtigt dit en honoreert vier voorstellen voor 1985 uit het voorstel van dertien 'dat de colleges van bestuur mij gedaan hebben. Tevens heb ik aangekondigd dat het overleg over de toewijzingen voor 1986 en 1987 nog niet afgerond is' (Procedurevoorstel, 1). Tevens zet hij uiteen waarom de DAS-procedure overgedaan moet worden. Ten eerste ontbreekt het zijns inziens bij de voorgestelde zwaartepunten aan de gevraagde relatie met de Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, daarnaast ontbreekt de evenwichtige spreiding over de disciplines binnen de sociale wetenschappen (Procedurevoorstel, 1). Daarom verzocht het Departement 'de colleges weer een discipline-adviescommissie in te stellen teneinde de verdere toekenning van de middelen te kunnen effectueren'.

Tot een serieuze tweede ronde van beoordelingen is het echter niet (meer) gekomen. De reden is dat het ministerie inmiddels besloten heeft geen gelden meer toe te kennen. Daarmee is aan een kortstondig 'experiment' om zwaartepuntvorming te stimuleren een einde gekomen. Inmiddels is een deel van de 6 miljoen gulden beschikbaar gekomen ten behoeve van financiering van postdoctorale opleidingsactiviteiten (in de vorm van o.a. additionele AIO-plaatsen, die o.a. toegekend worden aan wat wel aangeduid wordt als 'Centres of Excellence').

Tot nu toe is over zwaartepunten gesproken zonder dat aangegeven is wat onder dit begrip verstaan moet worden. De DAS omschrijft een zwaartepunt als een 'grotere groep van onderzoekers die zich voor onbepaalde tijd in hun onderzoeksinspanningen concentreren op een wel omschreven gebied en waarvan een belangrijke bijdrage aan de vermeerdering van wetenschappelijke kennis kan worden verwacht. Het zwaartepunt is niet alleen een langdurig programma van onderzoek, maar ook een gespecialiseerde onderwijsvoorziening van hoge kwaliteit, met een centrale plaats in de postdoctorale opleiding van onderzoekers ... Zwaartepunten kunnen ook interfacultaire onderzoeksgebieden betreffen'.

3. Veronderstellingen die aan de TVC-DAS-operatie ten grondslag liggen

Op grond van een analyse van de schriftelijke stukken van de DAS-commissie en de stukken inzake de TVC-operatie van het Departement van Onderwijs en Wetenschappen, waar in de vorige paragraaf aan gerefereerd is, alsmede op grond van enkele gesprekken met departementsambtenaren³, hebben wij de volgende *beleidsassumpties* geïnventariseerd die een rol hebben gespeeld bij de totstandkoming van de TVC-DAS-operatie.⁴ Naar volledigheid is niet gestreefd:

1. Vraagtekens bij de doelmatigheid en kwaliteit van sociaal-wetenschappelijk onderwijs, hebben bij het departement de behoefte doen ontstaan aan bezuinigingen in de orde van grootte van enkele tientallen miljoenen gulden.
2. Verondersteld wordt dat ponds-pondsgewijs bezuinigen niet (langer) wenselijk is, vanwege de ongewenste zij-effecten die dit oplevert (o.a. met betrekking tot het personeelsbeleid).
3. Daarom is een mede op inhoudelijke overwegingen gebaseerd bezuinigingsregime verkozen; kernpunt is dat de factoren kwaliteit en belang centrale evaluatiecriteria dienen te zijn.
4. Voor de instellingen is dergelijk overheidsoptreden een innovatie, die als bedreigend ervaren wordt. Het zet hen aan tot het aanhangen van een overlevingsstrategie.
5. Door de instellingen zelf – via commissies – uit te laten maken welke onderdelen kunnen blijven en welke weggesneden dienen te worden, is het departement in staat de instellingen te committeren aan de bezuinigingsdoelstellingen.
6. Door een (tijdelijke) TVC-wet in te voeren, doen de instellingen enerzijds wat van ze verlangd wordt, maar anderzijds tevens wat ze (deels zelf) inhoudelijk hebben voorgesteld.
7. Door een deel van de opbrengst aan bezuinigingen via een fonds voor vernieuwingen en zwaartepunten terug te sluizen naar de faculteiten der sociale wetenschappen, verhoogt het departement de sociale aanvaarding van de maatregelen.
8. De instellingen kunnen alleen gebruik maken van dit fonds via indiening van projectvoorstellen voor zwaartepuntvorming. Verondersteld wordt dat de colleges van bestuur/faculteiten alleen de beste onderzoeksvorstellen inzenden.
9. Verder wordt verondersteld dat de besluitvormingsprocedure, zowel op facultair niveau als op het niveau van de DAS-commissie, valide en betrouwbaar verloopt en bovendien zodanig is opgezet dat onderzoekers/onder-

zoeksgroepen die het, gezien hun reputatie en traditie verdienen, in de gelegenheid gesteld worden hun voorstellen aan de DAS-commissie aan te bieden.

10. De overheid neemt de adviezen serieus en handelt ernaar, voor zover voldaan is aan randvoorwaarden, waar consensus over bestaat.
11. Toekenning van de subsidies aan de 12/13 beste voorstellen leidt ertoe dat, gelijktijdig met het ten gevolge van de bezuinigingen, elimineren van onderzoek- en onderwijsactiviteiten die onder de maat zijn, goed onderzoek (steeds) meer goed onderzoek genereert.
12. Wanneer gedurende een reeks van jaren op deze manier een aantal zwaar-tepunten in de sociale wetenschappen tot ontwikkeling is gebracht, dan heeft dit vergroting van de kwaliteit van het (fundamentele) sociaal-wetenschappelijke onderzoek tot gevolg en leidt het tevens tot een terugdringen van 'versnippering' in dit onderzoeksveld.

Schematisch weergegeven vertonen deze veronderstellingen de volgende structuur⁵ (zie schema 1).

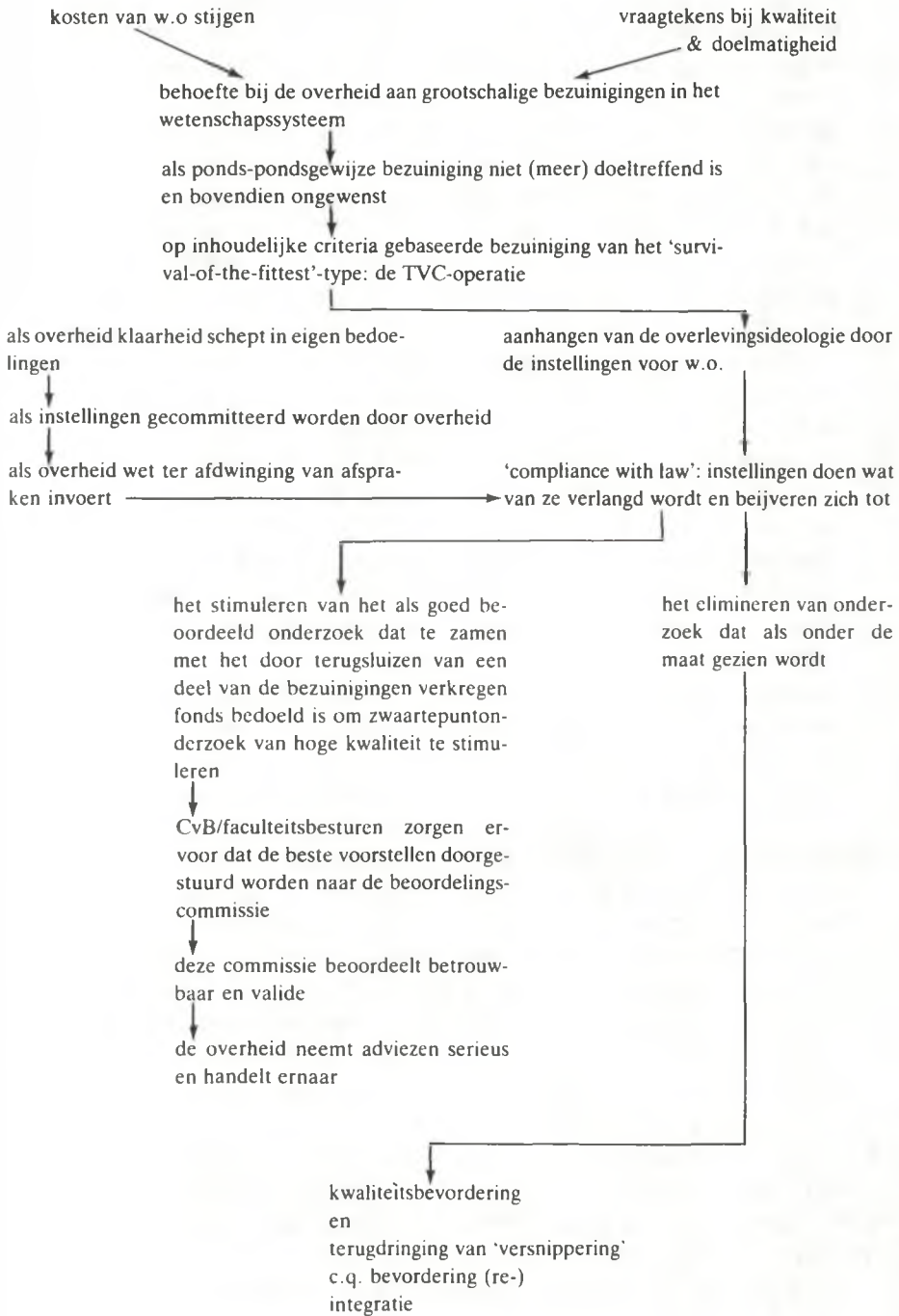
De vraag is welke kritische kanttekeningen bij een aantal van deze beleidsveronderstellingen geplaatst kunnen worden. We beperken ons tot vijf problematische vragen. Men kan het navolgende duiden als een bijdrage aan de analyse van het empirisch gehalte van de theoretische onderbouwing van het TVC-DAS-beleid.

4. Beleids- en wetenschaps-sociologische kanttekeningen bij een aantal assumpties die aan de TVC-DAS-operatie ten grondslag liggen

Vraag 1: Is er voldoende bekend over wat kwaliteit, versnippering en integratie van sociaal-wetenschappelijk onderzoek bepaalt om de veronderstelling reëel te maken dat de TVC-DAS-operatie deze karakteristieken op termijn succesvol kan beïnvloeden?

Becker en Van Raan (1985) redigeerden een bundel over het thema 'Kwaliteit in de wetenschap (een meetbaar begrip?)', waarin ook de sociale wetenschappen aan de orde kwamen. Schuyt (1985: 19-30) verdedigt daarin de stelling dat 'kwaliteit aanwijsbaar is, maar niet meetbaar'. Hij onderscheidt drie 'manieren om kwaliteitsbevorderende voorwaarden van wetenschapsproductie op te sporen: de geschiedenis van de wetenschap, de wetenschapsfilosofie (en i.h.b. de ontwikkeling van succesvolle wetenschapsprogramma's) en de sciëntometrische weg' (p. 21). Boon en Vroon (1985: 49-71) vragen zich af of kwaliteit in de sociale wetenschappen hetzelfde is als in de natuurwetenschappen. Onder andere vragen ze aandacht voor de duurzaamheid van onderzoeksbevindingen als indicator van kwaliteit en voor de verhouding tussen de kwaliteit van kennisproduk-

Schema 1

ten en die van kennisproducenten. Mede gezien het gebrek aan kennis over wat kwaliteit in de sociale wetenschappen 'is', is huns inziens uiterste voorzichtigheid geboden bij het via beleidsmaatregelen proberen de kwaliteit van sociaal-wetenschappelijk onderzoek te stimuleren. De Groot (1985) rafelt de vraag 'is kwaliteit een meetbaar begrip' uiteen in een aantal deelvragen. Hij meent dat het onder strikt omschreven condities mogelijk is tot uitspraken over de kwaliteit van sociaal-wetenschappelijk onderzoek te komen. Van Hoesel (1985: 131-145) benadert de problematiek vanuit het gezichtspunt hoe via ingrepen in de praktijk van het (empirisch) onderzoek bijgedragen kan worden aan het voorkomen van (voor de hand liggende) gebreken. Onder andere richt hij de aandacht op de vraag welke rol het research management kan spelen. Tot slot van zijn bijdrage doet hij een voorstel voor een experimenteel onderzoek naar beoordeling van onderzoek om belangrijke lacunes in de kennis op te vullen. Alhoewel Becker (1985) in zijn slotbeschouwing (p. 331-343) op vier belangrijke knelpunten bij het verrichten van kwaliteitsbeoordelingen wijst, meent hij wel dat 'kwaliteit van wetenschap gemeten kan worden, indien de procedures zorgvuldig zijn en men voldoende rekening houdt met de kwade kansen van ten onrechte verwerpen of ten onrechte aanvaarden' (p. 342-343).

De rode draad die door de sociaal-wetenschappelijke bijdragen loopt, is dat het vaststellen van kwaliteit in deze vakgebieden naar alle waarschijnlijkheid kan, maar er momenteel nog zo veel kennislacunes bestaan ten aanzien van de vraag wat de determinanten van kwaliteit zijn en hoe het begrip te operationaliseren is, dat uiterste terughoudendheid betracht dient te worden bij het uitvoeren van kwaliteitsanalyses en bij het pogen kwaliteit te bevorderen door maatregelen van overheidswege.

Desondanks vinden in de sociale wetenschappen dagelijks tal van kwaliteitsbeoordelingen plaats. Voorbeelden zijn (-) dat vaktijdschriften op grond van peer reviews artikelen afwijzen, (-) aan sommige dissertaties een cum laude wordt verstrekt terwijl bij andere ernstige meningsverschillen tussen de leden van de commissies bestaan over het toekennen van het doctoraat, (-) verzoeken tot uitbreiding/verlenging van Voorwaardelijke Financiering worden gehonoreerd maar andere worden afgewezen en (-) onderzoekers antwoord kunnen geven op de vraag welke toptijdschriften er naar hun mening in het eigen vakgebied bestaan. Deze gedragpatronen geven aan dat, zij het wellicht *impliciet* sociale wetenschappers in staat zijn zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van het werk van hun collega's.

Explicitering van de criteria die zij hanteren, de wijze waarop dat gebeurt en de condities waaronder, is echter noodzakelijk om kwaliteitsbeoordeling meer dan oppervlakkig te laten zijn.⁶ De bundel van Becker en Van Raan (1985) kan derhalve beschouwd worden als een oproep om, gezien de ervaren kennislacunes, meer (empirisch) wetenschapsonderzoek uit te voeren naar hoe kwaliteit te

operationaliseren. Ons antwoord op vraag 1 inzake de vaststelling van de invloed van de TVC-DAS-operatie op de kwaliteit van het (fundamenteel) sociaal-wetenschappelijk onderzoek is dan ook ontkennend.⁷

Ten aanzien van de vraag hoe waarschijnlijk het is dat door de TVC-DAS-operatie 'versnippering' in het sociaal-wetenschappelijke veld wordt teruggedrongen, is een gelijkkluidend verhaal te doen. Eerder inventariseerde schrijver dezes te zamen met Van Gageldonk (1984) een aantal omschrijvingen van het begrip versnippering (en haar synoniemen zoals verkaveling, fragmentatie, desintegratie, 'vereilanding' enz.). Daaruit blijkt dat er noch in het sociaal-wetenschappelijk denken, maar evenmin in het beleidsdenken over de sociale wetenschappen, consensus bestaat over de inhoud van het begrip versnippering en over de wijze van vaststelling van versnippering. Het blijkt dat men een vakgebied versnipperd kan vinden als er (veel) (ongetoetste) theoretische oriëntaties naast elkaar bestaan, er (veel) aan ad hoc-problemen gewerkt wordt of er (veel) paradigma's 'ontdekt' worden. Het blijkt echter ook dat men een vakgebied versnipperd kan vinden wanneer er een (zeer) uitgebreid netwerk van werkverbanden tussen onderzoekers bestaat of er veel 'veldspecialismen' en deeldisciplines tot ontwikkeling zijn gekomen. Indicaties van wanneer veel té veel wordt, worden veelal niet gegeven. Evenmin vindt precisering van de criteria plaats op grond waarvan de versnipperingstheze wordt aangehangen; dat geldt in zo mogelijk nog sterkere mate voor de vraag naar de operationalisering ervan (vgl. Leeuw en Van Gageldonk 1985: 13-19). Bij de stelling dat de sociale wetenschappen (ernstig) versnipperd zijn, dienen dan ook tal van vraagtekens geplaatst te worden. Ook concludeerden we dat wie met een zorgvuldiger begrip- en apparaat werkt waarin het begrip differentiatie centraal staat, tot conclusies kan komen die afwijken van de gangbare. Een voorbeeld daarvan is de uitspraak dat de stand van zaken in de theoretische sociologie, in tegenstelling tot de 'versnipperingstheze', zodanig is dat er eerder van kennisgroei dan van stagnatie sprake is (Leeuw en Van Gageldonk 1985: 266-267). Becker (1981: 126) formuleerde eerder in ander verband een gelijkkluidende hypothese.⁸

De conclusie luidt derhalve dat het gezien de onduidelijke inhoud van het begrip versnippering, onmogelijk is om vast te stellen of en in hoeverre de TVC-DAS-operatie aan de terugdringing daarvan zal bijdragen.

Vraag 2: Is zwaartepuntvorming in de sociale wetenschappen stuurbaar en is er in Nederland ervaring mee opgedaan?

Om deze vraag te beantwoorden, liggen geen bevindingen uit onderzoek voor. De weinige ervaringen die tot nu toe zijn opgedaan met de stimuleringsgebieden die de Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen noemt en die als pogingen opgevat kunnen worden om zwaartepunten van de grond te krijgen, zijn te 'jong' om gebruikt te worden. Voorbeelden van deze stimuleringsgebieden zijn

het terrein van de bevolkingsproblematiek en de activiteiten ten behoeve van programma-evaluatie. In een kritiek op de selectie van deze gebieden merken Schuyt en Koornstra (1984: 271) op dat de minister op deze manier 'vooral de continuering stimuleert van onderzoek naar maatschappelijke problemen die op ad hoc-gronden tot stand zijn gekomen en niet het onderzoek naar de – aan vele problemen wellicht gezamenlijk – ten grondslag liggende individuele en collectieve gedragswijzen'. De auteurs formuleren vervolgens een aantal van dergelijke thema's die huns inziens 'eerder in aanmerking komen voor gerichte stimulering dan enige categorie problemen van alledag' (ibid., p. 272). Thema's die zij noemen zijn 'de vorming van voorkeuren en oordelen en het beslissen op de niveaus van individuen, collectieven en organisaties, de structurele samenhangen tussen omgevingskenmerken en individuele gedragingen en het ontwikkelingsverloop van individuen en organisaties'. Het is belangwekkend te constateren dat de meeste van de dertien beste voorstellen voor zwaartepuntvorming, die door de DAS geselecteerd zijn, zich kenmerken door een vraagstelling die aanzienlijk dichter in de buurt komt van de suggesties die Schuyt en Koornstra hebben geformuleerd dan van de thema's die de GMW-nota noemt (vgl. bijlage 1).

Men zou het feit dat het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen bij de TVC-operatie heeft afgezien van een 'top-down' aangeven van velden, in verband kunnen brengen met het grote aantal ingediende voorstellen. Ook al was de periode waarbinnen voorstellen ingediend konden worden extreem kort (twee maanden) en de gestelde criteria zwaar, er bleken ruim 30 onderzoeksgroepen in staat een voorstel in te dienen. Verreweg de meeste daarvan waren omvangrijk en uitvoerig gedocumenteerd. Het merendeel van de ruim 350 er in genoemde onderzoekers is gepromoveerd.⁹

Geconcludeerd kan daarom worden dat de TVC-DAS-operatie in ieder geval wel succesvol is geweest in het acquireren van *voorstellen* voor zwaartepunten.

Vraag 3: Zijn de door het Departement in eerste instantie gestelde randvoorwaarden om in aanmerking te komen voor honorering van de voorstellen (maximaal twaalf, later dertien, die gedurende ten hoogste zes jaar uit het in te stellen fonds gefinancierd worden) empirisch onderbouwd?

Deze vraag moet ontkennend beantwoord worden. De keuze voor het maximaal aantal toe te kennen zwaartepunten is tot stand gekomen door het arbitraire beschikbare bedrag van ruim 6 miljoen gulden te delen door de vereiste minimale omvang ervan (1/2 miljoen). Men kan slechts gissen dat de rationale achter deze omvang te maken heeft met de oorspronkelijke vereiste van vijf mensjaar equivalenten (w.p.) voor VF-onderzoek. In de voorstellen zelf zien we een ruime spreiding van het aantal bij de clusters betrokkenen (van 4 tot bijna 25 ge-

promoveerde medewerkers).

De reden de toekenningsperiode te beperken van tien tot zes jaar is op grond van onderzoeksresultaten te kritiseren. Uit een onderzoek van Deutsch e.a. (1971) naar doorbraken in de sociale wetenschappen, blijkt dat er zo'n 10 tot 15 jaar mee gemoeid is vooraleer onderzoek 'spin-off' heeft in de vorm van een doorbraak. Was de oorspronkelijk toegekende tienjaarsperiode derhalve 'empirisch' acceptabel, dat is niet het geval met de zesjaarsperiode. De recente geschiedenis van twee ('natuurlijke') zwaartepunten in de Nederlandse sociologie (de figuratiesociologie en de verklarende sociologie) geven eveneens aanwijzingen dat een periode van ruim 5 jaar te kort is voor zwaartepuntvorming (vgl. Wippler 1978; 1985; Van de Vall en Leeuw 1987).

Vraag 4: Heeft een sterkte-zwakteanalyse van het sociaal-wetenschappelijk onderzoekssysteem plaatsgevonden door de indieners van de voorstellen, zijn functies van zwaartepunten onderzocht en zijn de voorstellen tegen die achtergrond ingediend?

Het antwoord op deze vragen is ontkennend. De reden is dat de DAS niet wenste in te gaan op het verzoek van het ministerie om een dergelijke analyse uit te voeren, dit gezien de (scheve) verhouding tussen de daarvoor benodigde investering enerzijds en de omvang van het stimuleringsfonds anderzijds. Ook speelde een rol dat de ervoor beschikbare tijd als te kort werd beschouwd. De DAS veronderstelde dat de reputatiemechanismen binnen de Faculteiten der Sociale Wetenschappen zodanig werken dat verwacht kan worden dat de meest in aanmerking komende groepen ook in de gelegenheid zouden worden gesteld aan de sollicitatieprocedure mee te doen.

Het is de vraag of deze veronderstelling de toets der kritiek kan doorstaan. Resultaten uit een onderzoek van Hagendijk en Prins (1984: 247) maken voor de Nederlandse sociologie aannemelijk dat er 'duidelijk sprake is van verschillende, al dan niet specialistische centra van reputationele controle, met daartussen in vermoedelijk een tamelijk ruim "niemandsland", of althans een land waar niet of nauwelijks van reputationele controle gesproken kan worden ... In de Nederlandse sociologie is ... sprake van balkanisatie en parochialisme'. Het lijkt niet ondenkbaar dat deze verschijnselen een hoog empirisch gehalte van de DAS-veronderstelling (voor de sociologie) in de weg staan. Balkanisatie en parochialisme kunnen immers óók een rol spelen bij de wijze waarop facultaire wetenschapscommissies reputaties van groepen onderzoekers taxeren en op grond daarvan (interne) criteria voor de 'sollicitatieprocedure' opstellen. Aangezien het ontbreekt aan onderzoeksresultaten blijft het antwoord op de vraag naar het empirisch gehalte van de DAS-veronderstelling steken op het niveau van een (beredeneerde) gissing.

Wanneer men een kanttekening plaatst bij deze DAS-veronderstelling, dan

dient dat ook te gebeuren bij opmerkingen over dit thema die de Directeur-Generaal voor het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek ontvouwt. Reeds tijdens de procedure uit R.J. in 't Veld kritiek op de wijze waarop de voorstellen tot stand kwamen. 'De hele tredmolen van de bestuursstructuur wordt ingeschakeld, zodat de afzonderlijke gremia terecht klagen dat zij weer eens in korte tijd plannen moeten ophoesten en beoordelen. Ik vind de gang van zaken tekenend voor de niet sterke structuur van de sociale wetenschappen ... Verwacht zou kunnen worden dat er een visie op tafel zou komen over de functies van zwaartepunten en een beredeneerd voorstel aan de hand van een sterkte-zwakteanalyse van het sociaal-wetenschappelijk systeem' (In 't Veld 1983: 13, 12). Men kan echter tegenwerpen dat het feit dat deze disciplines er in geslaagd zijn binnen drie maanden ruim 30 voorstellen te produceren en – unaniem – te beoordelen naar kwaliteit en belang, opgevat kan worden als een teken dat de sociale wetenschappen door een sociocognitieve structuur gekenmerkt worden die hechter is dan wel gemeend wordt. Bovendien is de formulering van de door hem (gewenste) voorstelling van zaken oninformatief: door *wie* zou 'de visie over de functies van zwaartepunten en het beredeneerde voorstel' geproduceerd moeten worden? Door organen zoals de Sociaal Wetenschappelijke Raad, ZWO of SISWO? of door ter zake functionerende F(f)ora? Het is onduidelijk.

Vraag 5: De TVC-DAS-operatie kan beschouwd worden als een innovatie op het terrein van het wetenschapsbeleid die geïmplementeerd moet worden in complexe organisaties. Hoe verhoudt zich de wijze van implementatie ervan tot wat in recente literatuur over de diffusie en adoptie van innovaties naar voren is gebracht?

Eerder is aangegeven dat de gehele operatie tussen start en finish slechts enkele maanden in beslag heeft genomen. Ook is duidelijk geworden dat de DAS ten aanzien van een belangrijk uitgangspunt van de operatie (de poging tot meer integratie in de sociale wetenschappen te komen) kritisch stond. Verder maakt de Commissie al snel na haar installatie duidelijk geen sterkte-zwakteanalyse te willen uitvoeren. Van Departementszijde worden, terwijl de sollicitatieronde nog maar net gestart is, tegelijkertijd al kritische geluiden vernomen over de 'zwakke structuur van de sociale wetenschappen'.

Deze verschijnselen doen vermoeden dat de implementatie van de TVC-DAS-innovatie weinig soepel verlopen is. Om meer zicht hierop te verkrijgen, vergelijken we de fasen die Rogers in zijn overzichtsstudie naar 'Diffusion of Innovations' (1983) noemt bij het invoeren van vernieuwingen in organisaties, met de procesgang rondom de TVC-DAS-operatie, voor zover die in publieke documenten is beschreven.

Rogers (1983: 362-363) onderscheidt vijf fasen, t.w. 'agenda-setting, mat-

ching, redefining/restructuring/clarifying and routinizing. ... Until the activity at one stage is substantially accomplished, at least implicitly, the next stage cannot begin. The innovation process may move slowly or rapidly; it may even back-track as previously unrecognized problems are revealed' (ibid., p. 365-366).¹⁰

De fase van de 'agenda-setting' kenmerkt zich doordat de moeilijkheden die in een organisatie(netwerk) ervaren worden, nader gedefinieerd worden waardoor er een behoefte aan aanpassingen en organisatorische vernieuwingen ontstaat. Bij 'matching' wordt nagegaan welke innovaties de meest adequate oplossingsvoorstellen voor de ervaren problemen zijn, waarvoor een organisatie zich gesteld ziet. In de fase van de 'redefining & restructuring' wordt de vernieuwing waarvoor tijdens de voorafgaande fase in principe gekozen is, op zodanige wijze gheredefinieerd in termen van de cultuur en structuur van de eigen organisatie dat er (langzaam maar zeker) wijzigingen in de regelgeving en besluitvorming genomen kunnen worden die op het invoeren van de innovatie neerkomen. 'Clarifying' omschrijft Rogers (1983: 365) als volgt: 'gradually the innovation is put into wider use in the organization and as this happens the meaning of the new idea becomes clearer to the organization's members'. Ten slotte breekt de fase aan waarin de innovatie geheel geïncorporeerd is in de 'bedrijfs'voering, waardoor 'the innovation loses its separate identity' (ibid.).

Wat de fase van de agenda-setting ten aanzien van de TVC-DAS-operatie betreft, kan worden opgemerkt dat er vanaf de jaren zeventig van de kant van rijksoverheid uitlatingen gedaan zijn over de problematische stand van zaken waarin de sociale wetenschappen haars inziens leek te verkeren (vgl. o.a. de BUOZ uit 1979 en Ligthart e.a., 1986: hoofdstuk 4). De Algemene Rekenkamer uitte, ook in het begin van de jaren zeventig, reeds kritiek bij het achterwege blijven van een wetenschapsbeleid aan instellingen voor hoger onderwijs. Nog eerder repte de Sociaal Wetenschappelijke Raad over het 'versnipperd' karakter van het onderzoek; zij stelde programmering van het onderzoek voor als een van de oplossingen. Ook in vakkringen vierde de discussie over 'crisesverschijnselen' hoogtij. Men dient derhalve de conclusie te trekken dat er gedurende langere tijd sprake is geweest van een verschijnsel dat Rogers aanduidt met de term 'agenda-setting'.

Een andere (voorlopige) constatering betreft de vraag of aan 'matching' aandacht besteed is. Alleen al door de zeer korte spanne tijds die voor de activiteiten van de DAS beschikbaar was, en de complexiteit van de universitaire (besluitvormings)structuur, is aan de instellingen nauwelijks ruimte gelaten om alternatieve operaties voor te bereiden en met argumentaties omkleed af te wegen. Cruciaal is verder dat reeds tijdens de start van de werkzaamheden van de commissie een fundamenteel verschil in opvatting bleek over wat de zwaartepuntoperatie beoogde. Terwijl het ministerie gewag maakte van reïntegratie van de sociale wetenschappen, meende de Disciplineadvies Commissie dat de

'verkokeringstheorie' van het departement te simpel was en eerst nadere studie ten aanzien van dit punt gewenst was. Alhoewel die studies er wel gekomen zijn (Van Strien 1984 en de uitgebreide discussie hierover; zie voor een samenvatting van belangrijke thema's daaruit Leeuw en Van Gagendonk 1985), gebeurde dat *nádat* de DAS-activiteiten tot een einde waren gekomen.

Verder kan verondersteld worden dat discussies over de aard en omvang van 'effets pervers' die de operatie met zich kon gaan brengen, hoogstens op bestuurlijk niveau gevoerd zullen zijn. De tijd voor meningsvorming op het niveau van vakgroepen of onderzoeksinstituten ontbrak immers. Bovendien maakte de (Tijdelijke) TVC-wet (verdere) discussie weliswaar niet onmogelijk, maar wel zinloos. Onwelgevallige instellingen kon de minister immers dwingen beslissingen te 'accepteren'.

In hoeverre zich een proces van herdefiniëring, herstructurering en 'clarifying' heeft voorgedaan zoals in fase 3 en 4 van het model van Rogers genoemd wordt, onttrekt zich aan onze waarneming. Of de invoering van de TVC-operatie inmiddels (voorjaar 1987) zo ver gevorderd is dat er sprake is van 'routinizing', lijkt weinig aannemelijk. Een van de kritiekpunten op de aankondiging van een vervolgtvc-operatie is immers dat dit inopportuun is omdat de eerste operatie nog in volle gang is.

De belangrijkste conclusie die wij trekken is dat het proces van implementatie van de TVC-DAS-operatie zich kenmerkt door onvoldoende expliciet gemaakte verwachtingen en commitments van de verschillende actoren ten opzichte van elkaar. In hun kritiek op de procesgang laten de DAS-leden De Groot (1985) en Koops (1985) zich dan ook op vooral deze punten negatief uit. De Groot is van mening dat, in tegenstelling tot wat verwacht was, het ministerie het door de grote meerderheid van de Colleges van Bestuur overgenomen unanieme DAS-voorstel 'niet als bindend bleek te beschouwen. In eerste instantie werd (daar) gesteld dat de DAS haar werk niet goed had gedaan; in tweede instantie werd de rangordelijst door het departement selectief gelezen; alleen waar het DAS-oordeel met de departementale preferenties overeen kwam werd het opgevolgd' (De Groot 1985: 114-115). Koops gaat zover het niet overnemen van de DAS-adviezen 'ernstiger te vinden dan het niet toekennen van de P.C. Hooftprijs'.

5. Discussie en conclusies

Weinigen zullen de uitspraak aanvechten dat de TVC-operatie een qua aanpak en omvang mammoetachtige operatie is die 'orde op zaken' moest stellen. Wie verwacht had dat het bij één TVC zou blijven, is bedrogen uitgekomen, want nog voordat is vast te stellen of de gevolgen van de operatie dezelfde zijn als die beoogd waren, komt het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen met een tweede TVC-achtige operatie.

Beleids-effectiviteitsonderzoek heeft aannemelijk gemaakt dat omvangrijke ingrepen in de (quasi-)publieke sector gepaard kunnen gaan met (tal van) ongewenste neveneffecten en tot andere resultaten leiden dan die welke beoogd waren. Naarmate er meer vraagtekens bij de onderbouwing van beleidsmaatregelen te stellen zijn, des te groter de kans is dat het beleid niet doeltreft of tal van 'effets pervers' oplevert. Dit geldt temeer wanneer de doelstellingen van het beleid vaag of complex zijn, zoals het geval is bij de TVC-operatie. Het onderzoeken van veronderstellingen waar beleid op berust, is één middel om zicht te krijgen op sterke en zwakke kanten van dit beleid.

Deze bijdrage laat zien dat er bij (de onderbouwing van) de TVC-DAS-operatie verschillende vraagtekens te plaatsen zijn. Over het meten van de doelen van de operaties (kwaliteitsverbetering en terugdringing van de versnippering, c.q. bevordering van de reïntegratie van de sociale wetenschappen) blijkt nog maar weinig bekend te zijn. De wetenschappelijke onderbouwing van de condities die het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (oorspronkelijk) stelde aan het toekennen van aanvragen, is zwak en de ervaringen die eerder met (gerichte) stimulering van zwaartepunten zijn opgedaan, te gering om als hulpmiddel dienst te doen. Het antwoord op de vraag of de indieners van de voorstellen een sterkte-zwakteanalyse van het sociaal-wetenschappelijk onderzoekssysteem hebben gemaakt, en of de functies van zwaartepunten onderzocht zijn, moet ontkennend worden beantwoord. Ten slotte hebben we een aantal kanttekeningen geplaatst bij het proces van implementatie van de zwaartepuntvorming als innovatie. Zowel van de kant van de universitaire instellingen als van die van het departement zijn verwachtingen onvoldoende gearticuleerd, waardoor irritatie over wat wel en wat niet was afgesproken, een extra handicap was om tot een succesvolle invoering te komen.

Onze kanttekeningen bedoelen niet tot de conclusie te leiden dat de TVC-DAS-operatie als een 'beleidsfiasco' beschouwd moet worden. Wie haar opvat als een poging tot een 'sterfhuisconstructie' binnen het universitaire sociaal-wetenschappelijke bestel te komen, dient te beseffen dat dergelijke constructies zeker niet alleen negatieve kanten hebben. Bovendien is er veel voor te zeggen niet-productieve afdelingen op te heffen, wanneer althans de produktiviteit op secure wijze, dat wil zeggen: met gebruikmaking van valide, betrouwbare en aanvaardbare criteria heeft plaatsgevonden. Een voorwaarde om de mate van succes of falen van TVC-achtige operaties vast te stellen, is dat proces- en effect-evaluaties worden uitgevoerd. Deze studies maken het mogelijk de claims die worden toegeschreven aan dergelijke operaties te onderzoeken. Daarmee zijn de doelmatigheid en doeltreffendheid van toekomstige interventies in het wetenschappelijk onderwijs gediend.

Noten

1. De VSNU geeft op 15 september 1986 een verklaring uit waarin gesteld wordt dat het onderzoek methodologisch onder de maat is en bovendien niet representatief zou zijn (geciteerd in: Mare, 18-9-1986, pag. 1).

2. Voor een bespreking van dit criterium verwijzen we naar Kraan-Jetten (1986) en Leeuw (1984: hoofdstuk 4; 1987; 120-122).

3. Gesprekken zijn in de loop van 1986 gevoerd met drs. R.F. Spoor, drs. J.J.B. Nijboer en drs. P.M.M. van Ooijen (DGHW, ministerie van Onderwijs en Wetenschappen).

4. Opgemerkt zij dat de activiteiten van de DAS-commissie niet als departementale beleidsactiviteiten zijn te omschrijven. Het gebruik van de uitdrukking 'beleidsassumpties' is echter op zijn plaats omdat (-) de overkoepelende TVC-operatie wel uitdrukkelijk een overheidsmaatregel is, (-) de idee om zwaartepunten te stimuleren door middel van het terugsluizen van bezuinigingsgeld naar specifieke projecten van departementszijde afkomstig is (vgl. de TVC-beleidsvoornemens van 13 juli 1983), (-) het departement instemde met de installering van de DAS-commissie en via de begeleidingscommissie disciplineadviezen over een *trait-d'union* beschikte, (-) het departement zich uitgebreid met inhoudelijke kanten van de resultaten van de sollicitatieprocedure heeft bemoeid en het departement onderdelen van het DAS-advies heeft overgenomen.

5. Men kan hierin de structuur van een beleidstheorie zien (vgl. Hoogerwerf 1984; Leeuw 1986).

6. Explicitering is ook noodzakelijk omdat dan pas de samenhang tussen kwaliteitsoordelen en sociocognitieve processen zoals 'cliquevorming', 'gatekeepers-gedrag' bij tijdschriftredacties en strategisch handelen door 'peer reviewers' onderzocht kan worden.

7. De volgende uitspraak van Ritzen (1984) is in dit verband vermeldenswaard: 'het gehak van de TVC zal ook heel wat kwaliteitsspaanders met zich brengen'. Gezien de nog nauwelijks tot ontwikkeling gekomen zijnde criteria en operationalisaties van het begrip kwaliteit in de wetenschap, is het echter niet mogelijk vast te stellen welke omvang deze neveneffecten van de TVC-DAS-operatie hebben. Lighthart e.a. (1986: 84) concluderen dat 'de doelstelling handhaving of zo mogelijk verhogen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek niet adequaat geïnstrumenteerd is geweest. De kwaliteitscriteria ... bleken in een aantal gevallen moeilijk operationaliseerbaar en ondergeschikt aan het bestuurlijk primaat'.

8. Het is dienstig erop te wijzen dat de DAS in haar rapport uit december 1983 kritisch staat ten opzichte van de 'versnipperings'- (daar 'verkokering')these genoemd. Gesteld wordt het volgende. 'Aan verkoking worden toegeschreven een a) te geringe diepgang en kwaliteit van het fundamentele onderzoek, b) een uitdunning van talent, c) een verstoorde verhouding tussen het fundamentele en toegepaste onderzoek, d) een te zwakke theoretische basis van het beleidsgerichte onderzoek en e) het naast elkaar tot ontwikkeling brengen van disciplines die zijn gericht op hetzelfde probleemveld waardoor overlap en doublures op onderwijsgebied alsmede verarming op onderzoeksgebied optreden. Als deze kwalen het gevolg zijn van verkoking, dan is integratie de therapie, zo luidt de veronderstelling. Of deze tekortkomingen gelijkelijk gelden voor de studierichtingen van de faculteit der sociale wetenschappen, of zij (hoofdzakelijk) het gevolg zijn van verkoking en of en in hoeverre integratie de therapie dient te zijn, verdient echter zorgvuldiger bestudering dan het departement lijkt te veronderstellen' (DAS 1983: 1).

9. Schrijver dezes heeft inzage gehad in de drieëndertig door de DAS in behandeling genomen voorstellen.

10. Rogers (1983) wijst erop dat 'unfortunately, only a dozen or so investigations of the

innovation process in organizations have been completed to date, and so evidence is somewhat scanty as to whether or not the stages in the innovation process occur in the order specified in our model'. De meest duidelijke empirische ondersteuning voor dit fasenmodel geeft Pelz (1981), geciteerd bij Rogers (1983: 366).

Geraadpleegde literatuur

- Becker, H.A., Voortgang en vooruitgang in de sociologie. *Mens en Maatschappij*, 56 (1981): 118-154.
- Becker, H.A., Slotbeschouwing: meten, beoordelen, en verdelen in de wetenschap. In: H.A. Becker en A.F.J. van Raan (red.), *Kwaliteit in de wetenschap*. Leiden 1985: 331-343.
- Becker, H.A., en A.F.J. van Raan (red.), *Kwaliteit in de wetenschap. Een meetbaar begrip?* Leiden 1985.
- Boon, L., en P.A. Vroon, Kwaliteit in de natuur- en de sociale wetenschappen. In: H.A. Becker en A.F.J. van Raan (red.), *Kwaliteit in de wetenschap*, Leiden 1985: 49-69.
- DAS 06. Zwaartepuntennotitie. Vergaderverslag 19 september 1983.
- DAS 13. Zwaartepuntennotitie. Vergaderverslag 10 oktober 1983.
- DAS 19. Zwaartepuntennotitie. Vergaderverslag 28 oktober 1983.
- DAS 26. Zwaartepuntennotitie. Vergaderverslag 7 november 1983.
- DAS 81. Zwaartepuntennotitie. Vergaderverslag 24 februari 1984.
- DAS 1983, Discipline-Advies Sociale Wetenschappen, december 1983, Den Haag.
- Deutsch, K.W. e.a., Conditions favoring major advances in the social sciences. *Science*, 171 (1971): 450-459.
- Groot, A.D. de, Kwaliteit in de wetenschap, een meetbaar begrip? Een beknopte probleemanalyse. In: H.A. Becker en A.F.J. van Raan (red.), *Kwaliteit in de wetenschap*, Leiden 1985: 87-115.
- Hagedijk, R.P., en H.A.M. Prins, Referenties en revérences. Onzekerheid, afhankelijkheid en citeernetwerken in de Nederlandse Sociologie. *Mens en Maatschappij*, 59 (1984): 226-251.
- Hoogerwerf, A., 'Beleid berust op veronderstellingen: de beleidstheorie'. *Acta Politica*, 19 (1984): 493-531.
- Hoesel, P.H.M. van, De kwaliteit van sociaal-wetenschappelijk onderzoek. In: H.A. Becker en A.F.J. van Raan (red.), *Kwaliteit in de wetenschap*, Leiden 1985: 131-145.
- Koops, W., Interview inzake Deetmans weigering DAS(-advies) over te nemen. *Ad Valvas*, 22 maart 1985.
- Kraan-Jetten, A., Reconstructie en evaluatie van beleidstheorieën. *Beleid en Maatschappij*, 13 (1986): 186-196.
- Leeuw, F.L., *Overheid en bevolkingsgroei: een evaluatie van beleidstheorieën*. Den Haag 1984.
- Leeuw, F.L., 'Beleidstheoretisch onderzoek toen en thans'. *Beleid en Maatschappij*, 13 (1986): 27-39.
- Leeuw, F.L., De reconstructie en evaluatie van beleidstheorieën als methode van beleids-onderzoek: achtergronden, werkwijze, toepassing en relevantie. In: M. van de Vall en F.L. Leeuw (red.), *Sociaal beleidsonderzoek, differentiatie en ontwikkeling*. Den Haag 1987: 113- 137.
- Leeuw, F.L., en A. van Gageldonk, *Differentiatie in sociaal- en geesteswetenschappelijk onderzoek*. Den Haag 1984.

- Leeuw, F.L., en A. van Gageldonk, Versnippering van sociaal-wetenschappelijk onderzoek in Nederland: van etikettering naar begripsprecisie. *Universiteit en Hogeschool*, 31 (1985): 257-269.
- Leeuw, F.L., en A. van Gageldonk, Over integratie en differentiatie in de Nederlandse gedrags- en maatschappijwetenschappen. Paper, LISBON. RU Leiden, september 1985.
- Ligthart, W.J.N., e.a., *Het proces van taakverdeling en concentratie in het wetenschappelijk onderwijs*. Den Haag 1986.
- Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen. Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, Den Haag 1983.
- Nota Beleidsvoornemens, taakverdeling en concentratie in het wetenschappelijk onderwijs. Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, Den Haag 1983.
- Priemus, H., 'Universiteiten in de knel'. *Socialisme en Democratie*, 41 (1984): 64-73.
- Procedurevoorstel, Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen t.b.v. de WO-kamer inzake zwaartepuntvorming sociale wetenschappen, Zoetermeer (4-3-1985).
- Ritzen, J.M.M., Concentratie op kwaliteit. *Beleid en Maatschappij*, 10 (1983): 341-348.
- Rogers, E.M., *Diffusion of innovations*. New York 1983.
- Schuyt, C.J.M., Aanwijsbare kwaliteit. In: H.A. Becker en A.F.J. van Raan (red.), *Kwaliteit in de wetenschap*, Leiden 1985: 19-30.
- Schuyt, C.J.M., en M.J. Koornstra, 'De Nota Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, een notitie'. *Universiteit en Hogeschool*, 30 (1984): 270-273.
- Standpunt, Taakverdeling en concentratie in het w.o. Standpunt van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, Den Haag, 1 september 1982.
- Strien, P.J. van, *Integratie als ambtelijk idool*. Amsterdam 1984.
- Vall, M. van de, en F.L. Leeuw, Unity in diversity; Sociology in The Netherlands. *Sociological Inquiry*, 57 (1987): 183-204.
- Verslag van het multilaterale overleg over het BDA-advies, Den Haag, 10 april 1984.
- Veld, R.J. in 't, 'Integratie en concentratie in de sociale wetenschappen'. Voordracht KH Tilburg, 19 december 1983.
- Wippler, R., 'The structural-individualistic approach in Dutch sociology'. *Netherlands Journal of Sociology*, 14 (1978): 135-155.
- Wippler, R., 'Explanatory sociology: the development of a theoretical research programme'. *Netherlands Journal of Sociology*, 21 (1984): 63-75.

Bijlage 1

Overzicht van ingediende en behandelde voorstellen voor zwaartepuntvorming in de rangorde zoals door de DAS vastgesteld

- 1 Experimenteel longitudinaal onderzoek naar opvoeder-kindinteracties, RUL, VU, KUN, RUG
- 2 Het proces van sociale integratie van jong-volwassenen, VU
- 3 Mentale belasting en stress, VU, RUG
- 4 Energie- en verkeersgedrag, RUG
- 5 De verdelingsproblematiek in de sociale zekerheid, KHT
- 6 Methoden voor gedragswetenschappelijke evaluatieresearch, RUG
- 7 Lezen en schrijven: cognitieve sturing en integratie van processen in schriftelijke communicatie, KUN
- 8 Arbeidsgedrag en arbeidsprestatie tegen de achtergrond van automatisering, VU, THD, (UvA)
- 9 Sociaal-culturele ontwikkelingen in Nederland, KUN, KHT
- 10 Mathematische modellen voor cognitieve verrichtingen (inzonderheid onderzoek van intelligentie), KUN
- 11 De Nederlandse samenleving en cultuur na 1945, UvA
- 12 Verklarende sociologie, RUU, RUG
- 13 Schakelingen als ontwikkelingsprobleem, verbindingen tussen integratieniveaus met name in de Derde Wereld, RUL, LHW, UvA, VU, EUR
- 14 Sociaal-wetenschappelijk energie- en milieuonderzoek, RUL
- 15 Grenzen van staatsbestuur, KUN
- 16 Vroege risicofactoren en preventie van afwijkend gedrag, RUG
- 17 Cognitieve aspecten van de interactie tussen individuen en regelgestuurde systemen, UvA
- 18 De gestuurde samenleving, RUL, EUR
- 19 Sociaal-wetenschappelijk onderzoek en beleid, RUL
- 20 Sociale ongelijkheid en intergroepsrelaties, RUU
- 21 Onderwijs- en informatietechnologie, RUU
- 22 Politiek keuzegedrag, UvA
- 23 Theorieën over macht, RUU, RUL, VU
- 24 Beleidsvorming in comparatief perspectief, EUR
- 25 Attributie en sociale interactie, UvA
- 26 Psychologische en fysiologische determinanten van stimulusgevoeligheid, RUU
- 27 Theorie van beleidsvoering, VU
- 28 Aandacht, RUG, KHT, KUN, RUU, UvA, RUL
- 29 Het afwijkende kind en zijn hulpvraag, VU
- 30 Veranderende vorm van stedelijkheid, KHT
- 31 Cultuurverschillen en beeldvorming in een multiculturele samenleving, KUN
- 32 Praktijkgerichte theorievorming, m.b.t. educatie en hulpverlening, RUG, RUL
- 33 Wetenschapsideologie en maatschappelijke crisisverschijnselen, RUU